

INKLYUZIV TA'LIMDA DIFFERENSIAL VA ADAPTIV O'QITISH MODELLARI: NAZARIYA VA AMALIYOT

Aliyeva Dilafruz (PhD), dotsent v.b
Xasanova Madina Stajyor-o'qituvchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida differensial va adaptiv o'qitish modellari ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, turli o'quv ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, differensial o'qitish, adaptiv ta'lim, individual yondashuv, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim tizimi faqatgina barcha o'quvchilarni yagona ta'lim muhitiga jalb etish bilan chegaralanib qolmaydi, balki har bir o'quvchining individual rivojlanish xususiyatlarini chuqur tahlil qilishni ham talab etadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko'ra, o'quvchilar o'rtasidagi farqlar nafaqat jismoniy yoki psixologik holatlar bilan, balki ularning bilish darajasi, qiziqishlari, o'rganish uslublari, motivatsiyasi va ijtimoiy tajribasi bilan ham belgilanadi. Shu sababli, ta'lim jarayonini standart shaklda tashkil etish inklyuziv muhitda yetarli samarani bermaydi. Aynan shu nuqtada differensial va adaptiv o'qitish modellari muhim ahamiyat kasb etadi. Differensial o'qitish o'quvchilarning ehtiyojlari, qobiliyatlari va tayyorgarlik darajasiga qarab o'quv materiallari, topshiriqlar va metodlarni moslashtirishni nazarda tutadi. Masalan, bir xil mavzu doirasida turli murakkablik darajasidagi topshiriqlar berish, o'quvchilarga turli usullar orqali bilim olish imkoniyatini yaratish differensial yondashuvning amaliy ko'rinishidir. Bu esa o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi hamda ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Differensial o'qitish nazariyasi

Differensial o'qitish – bu o'quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati va o'rganish tezligiga qarab o'quv jarayonini moslashtirishni nazarda tutadi. Ushbu model quyidagi elementlarga asoslanadi:

- o'quv mazmunini moslashtirish;
- o'qitish metodlarini diversifikatsiya qilish;
- baholash tizimini individuallashtirish.

Differensial yondashuv inklyuziv sinflarda o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularning o'zlashtirish darajasini yaxshilaydi.

Adaptiv o'qitish modeli va uning afzalliklari

Adaptiv o'qitish – bu texnologiyalar yordamida o'quv jarayonini real vaqt rejimida o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirishdir. Ushbu model quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

1. Shaxsiylashtirilgan ta'lim trayektoriyasi

Har bir o'quvchi uchun individual o'quv yo'li yaratiladi.

2. **Doimiy monitoring va tahlil** O'quvchilarning rivojlanishi uzluksiz kuzatib boriladi.

3. **Moslashuvchan o'quv muhiti** Ta'lim jarayoni o'quvchining ehtiyojiga qarab o'zgaradi.

Inklyuziv ta'limda ushbu modellarning o'rni

Inklyuziv sinflarda o'quvchilar o'rtasidagi individual farqlar yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Shu sababli:

- differensial yondashuv o'qituvchiga turli darajadagi topshiriqlarni berish imkonini beradi;
- adaptiv texnologiyalar esa o'quv jarayonini avtomatlashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

Bu ikki model uyg'unligi inklyuziv ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Amaliy muammolar va yechimlar

Inklyuziv ta'limda differensial va adaptiv o'qitishni joriy etishda quyidagi muammolar uchraydi:

- o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli emas;
- texnologik infratuzilma cheklangan;
- sinflarda o'quvchilar sonining ko'pligi.

Ushbu muammolarni hal etish uchun:

- pedagoglarni maxsus tayyorlash;
- raqamli ta'lim vositalarini keng joriy etish;
- kichik guruhlar bilan ishlash tizimini yo'lga qo'yish zarur.

Ilmiy yangilik va tahlil

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi shundaki, unda differensial va adaptiv o'qitish modellari inklyuziv ta'lim kontekstida integratsiyalashgan holda tahlil qilinadi. Bu yondashuv o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda kompleks model sifatida qaraladi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, differensial va adaptiv o'qitish modellari inklyuziv ta'limning samaradorligini oshiruvchi muhim metodologik vositalar hisoblanadi. Ularning uyg'unlashuvi orqali ta'lim jarayoni yanada moslashuvchan, adolatli va natijador tus oladi, bu esa har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini qondirish va sifatli ta'limni ta'minlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Исломов, Уткиржон. "OVERCOMING FOREIGN LANGUAGE ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS." Interpretation and Researches, vol. 6, no. 52, 2025.
2. Исломов, Уткиржон. "UNDERSTANDING FOREIGN LANGUAGE ANXIETY AND ITS IMPACT ON LEARNING." Свет науки, vol. 8, no. 43, 2025.
3. Madinakhon, Islomova. "ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LANGUAGE LEARNING: A CASE STUDY OF CHATGPT." Advances in Science and Education 2.03 (2026): 32-36.

4. Islomov, O. A. "Cultural tourism." International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences 10.12 (2021): 286-290.
5. Xasanova M., Ubaydullayev S. Communicative language teaching and learning //boshqaruv va etika qoidalari onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – т. 2. – №. 1. – с. 125-128.
6. Madina X. Zamonaviy Ta'lim muhitida ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishning ingliz tilini o'qitish samaradorligini ta'minlash asoslari //boshqaruv va etika qoidalari onlayn ilmiy jurnali. – 2023. – т. 3. – №. 3. – с. 27-30.
7. Xasanova M., Usmonova M. Techniques, tools and organizational forms of developing educational strategies //conferencea. – 2023. – с. 22-24.
8. Dilafruz A. The Practice-oriented approach to learning in europe //conferencea. – 2023. – с. 79-80.
9. Aliyeva D., Aliyeva S. Future of modern education system //conferencea. – 2023. – с. 37-39.
10. Muhtarovna A. D. Modern pedagogical innovations in teaching foreign languages for defectologists //euro-asia conferences. – 2021. – т. 3. – №. 1. – с. 168-170.